

KLUB PŘÁTEL HORNICKÉHO MUZEA OKD V OSTRAVĚ

Pod Landekem

725 29 Ostrava - Petřkovice

IČO: 41033035, Tel. 596 131 847, 596 131 804

HORNICKÝ **ZPRAVODAJ**

I. čtvrtletí 2006

Vážení kolegové, vážené kolegyně,

vstoupili jsme do nového roku 2006. Rád bych všem našim členům poděkoval za práci, kterou pro náš Klub vykonali. Jsem přesvědčen, že naše činnost Vás v uplynulém roce obohatila o nové poznatky. Poděkování si zaslouží zejména ti, kteří k tomu aktivně přispěli.

Jsem si vědom, že se v naší činnosti vyskytly i nedostatky. Rád bych se za ně omluvil a vyslovil přesvědčení, že jich v příštím roce bude méně. Bylo by naivní se domnívat, že zcela z naší činnosti vymizí. Proto bych rád všechny dopředu chtěl poprosit o shovívavost, vždyť nikdo není dokonalý. Zároveň však bych tímto rád všem, dosud pasivním členům sdělil, že všichni aktivní členové přes drobné nedostatky věnují činnosti Klubu maximum. Rádi vás mezi aktivní uvítáme.

Využívám této příležitosti, abych všem našim členům popřál pevné zdraví, které je základním předpokladem rozvoje další činnosti. Přeji vám dobrou rodinnou a pracovní pohodu, spokojenost a štěstí, které je rovněž potřebné, aby se vaše osobní záměry a tužby naplnily.

Zdař Bůh!

Ing. Zdeněk Dombrovský
předseda KPHM

INFORMACE O ČINNOSTI KPHM OKD ZA 4. ČTVRTLETÍ 2005

V průběhu 4. čtvrtletí byly zorganizovány následující základní akce Klubu:

Ostrava:

- Exkurzní dvoudenní návštěva hornických muzeí ve Východočeském kraji
- Tři přednášky s besedami
- Beseda s otevřením výstavky Hornické odznaky a výstavky Ekologie a hornická činnost spojená se seminářem OS Jáchym a oslavou „Barborky“
- Dále byla členem Klubu Vítězslavem Hettenbergem zorganizována výstavka důlních map a aktivní účast našich členů na semináři HM OKD k muzejnictví

Petřvald:

- V rámci III. ročníku spolkové výstavky v Petřvaldě pobočka představila náš Klub a jeho činnost
- Uskutečnily se dvě přednášky s besedami
- Proběhla závěrečná beseda s vyhodnocením r. 2005 a s promítáním filmů

Výbor se ve 4. čtvrtletí sešel celkem čtyřikrát. Kromě běžných záležitostí Klubu a kontroly úkolů projednal a zajišťoval:

- Vyhodnocení publikací: 100 let Dolu Dukla, Martinská štola pro Nadaci Landek
- Vyhodnocení panelu Petřvaldské šachty, expozice Hornické odznaky, Kalendáře 2006 pro Nadaci Landek
- Exkurzi do muzeí ve Východočeském kraji a Polsku
- Účast a prezentaci Klubu na spolkové výstavě v Petřvaldě
- Ve spolupráci s HM OKD, ÚGN AV ČR a s. p. DIAMO přípravu výstavy „Historické důlní mapy“
- Stav plnění nadačního programu
- Besedy a oslavu sv. Barborky
- Stav hospodaření Klubu
- Stav rozpracovanosti publikace Jižní část revíru
- Vydání Zpravodaje č. 4
- Přijetí nových členů
- Organizaci křtu dvou publikací vydaných Klubem
- Program přednášek a besed na r. 2006
- Rámcovou přípravu výroční členské schůze
- Rámcový program činnosti Klubu a výboru na r. 2006
- Vyhodnocení a celkovou kontrolu plnění úkolů přijatých v r. 2005
- Zřízení nové pobočky v Havířově
- Personální záležitosti (Petřvaldská pobočka, doplnění redakční rady)
- Příprava klubové ankety
- Hodnocení činnosti poboček

Výbor KPHM OKD

ZPRÁVA O ČINNOSTI KPHM OKD POBOČKA KARVINÁ

Ve druhém pololetí roku 2005, kromě října a prosince, kdy se konal tematický zájezd KPHM OKD a oslava Barborky, jsme pravidelně pořádali besedy s různou tematikou a různou účastí. Zvlášť zajímavá byla první část přednášky prof. Ing. Jindřicha Bilana, CSc. o důlním neštěstí na Dole Františka na sklonku 19. století. Této přednášky v listopadu se zúčastnilo 16 členů a jako hosté zástupkyně archivu v Karviné. Přednášky provázely živé diskuse a na únorové besedě byla předběžně dohodnuta návštěva karvinského archivu. Zajímavá byla přednáška Ing. Paly o historii a současnosti Dolu Lazy.

Naše pobočka čítá celkem 21 členů, kteří se do naší schůzovní místnosti o kapacitě 30 osob vejdou.

Ing. Stanislav Kuba

ZPRÁVA O ČINNOSTI KPHM POBOČKA PETŘVALD ZA ROK 2005

V průběhu roku došlo k nárůstu počtu členů z 26 na 28. Příspěvková morálka bez závad. V roce 2005 se konalo deset schůzí pobočky. Účast členů na schůzkách se pohybovala od 80 do 96 %. Schůzek se pravidelně zúčastňovali hosté v závislosti na zvoleném programu v počtu od 4 do 8. Významná byla zejména častá účast představitelů města (starosta, členové zastupitelstva). Místo konání bylo s laskavým souhlasem v KD Petřvald.

Každá schůze byla obohacena o přednášku:

- Leden: „Větrání důlních závodů DJF v Petřvaldě“ lektor Ing. Jar. Mencner
Únor: „Martinská štola unikum Petřvaldu“ lektor Otakar Kochan
Březen: „Mimořádné události v OKD v květnu 1985 na Dole Doubrava“ lektor Ing. Petr Schreiber, CSc.
Duben: „Karvinská katastrofa 1894“ lektor prof. Ing. Jindřich Bilan, CSc.
Květen: „Doly Žofie a Václav“ lektor PhDr. A. Zářícký
Červen: „Zpráva o fárání členů KPHM Petřvald na Dole ČSA, závod Doubrava“ lektori účastníci Janků, Žák, Schreiber
Září: „Od Zachrapu k Ankře povrch Dolu Hedvika“ lektor J. Němec ze společnosti ANKRA, s.r.o.
Říjen: „Geologické, geotechnické a hornické podmínky k nasazení pluhové soupravy ve III. kře Dolu Dukla ve sloji 461“ lektor prof. Ing. Jaroslav Vašek, DrSc.
Listopad: „Spolková činnost na území Petřvaldu v historii a dnes“ lektorka pí Skálová místostarostka MěÚ Petřvald
Prosinec: „Zhodnocení činnosti pobočky KPHM pobočky Petřvald za r. 2005“

Mimoschůzovní činnost: fárání na Dole ČSA, závod Doubrava, vlastní expozice na výstavce spolkové činnosti v působnosti města u příležitosti 700 let Petřvaldu, účast členů na zájezdu do VUD a do Polska, pořádaném KPHM, dopisovatelská činnost pro městský zpravodaj, významná autorská účast na publikaci Martinská štola unikum Petřvaldu, účast na zhotovení plastických map DD na území Petřvaldu, stoprocentní účast členů na petici, organizované org. Jáchym v záležitosti vulgarizmů proti hornictví ve Frenštátě.

Činnost výboru: výbor pracoval bez předsedy po celý rok (Čapča se vzdal funkce). Ze soukromých důvodů ukončili činnost ve výboru v prosinci 2005 pp. Janků a Schreiber. Výbor KPHM jsme požádali o pomoc při ustavení nového řídicího orgánu pobočky Petřvald. Stav pokladny ke dni 10. 11. 2005 3 639,50 Kč.

Výbor pobočky Petřvald

Zpráva o činnosti pobočky Kladno nebyla dodána.

60 LET OD PŘEMÍSTĚNÍ VYSOKÉ ŠKOLY BÁŇSKÉ Z PŘÍBRAMI DO OSTRAVY

Dekretem prezidenta Beneše z 8. září 1945 byla Vysoká škola báňská (VŠB) přemístěna z Příbrami do Ostravy. Protože jsem tehdy jako maturant z válečných let zahajoval na VŠB své studium, chci stručně vzpomenout dosavadní historii VŠB od jejího založení a okolností, jak k uvedené události došlo.

I. První odborné hornické školství u nás

Počátky vzdělávání pracovníků pro hlubinné dobývání stříbrných a olovnatých rud spadají v našich zemích do 16. století. Tehdy byly v nejvýznamnějších hornických střediscích v Jáchymově a Báňské Štiavnici odborné školy. V tom období také vyšla první rozsáhlá učebnice o hornictví psaná latinsky „De Re Metalica“. Jejím autorem byl jáchymovský lékař a samouk Georg Agricola.

Zakladateli škol byli šlechtici a bohatá hornická města. Výuka na nich, přerušovaná občas válečnými událostmi, přetrvala i další století, neměla však dosah do širšího okruhu zemí.

II. Báňská akademie v Příbrami

Na přelomu 18. a 19. století se stává dobývání užitkových nerostů a jejich další úprava důležitou složkou rozmáhající se průmyslové výroby. Proto v rakousko-uherské říši se ujímá vzdělávání potřebných odborníků stát a zakládá za tím účelem střediska v místech, kde se právě slibně rozvíjí těžba stříbrných a olovnatých rud. Stalo se tak v roce 1849, kdy pro severní část mocnářství bylo zvoleno české město Příbram, pro jižní část hornorakouské město Leoben.

V první fázi byla výuka zaměřena na speciální doškolování absolventů obecného technického vzdělávání na některé univerzitě nebo technice. Časem se ukázalo účelné soustředit tuto veškerou výuku do čtyřletého studia na uvedených nově vzniklých učilištích. Po absolvování úvodního dvouletého všeobecného studia následovala v dalších letech odborná výuka buď v oboru hornickém nebo hutnickém. Oběma vzdělávacím střediskům byl císařským dekretem udělen v roce 1884 název „Báňská akademie“ s vysokoškolským statutem. V čele obou škol tak stál rektor a profesorský sbor jmenovaný státem. Oblast příslušné Báňské akademii v Příbrami zahrnovala celou severní část rakousko-uherské monarchie, tj. vedle českých zemí s německým obyvatelstvem v severním pohraničí také součást bývalého Polska Halič a východní karpatskou oblast s městem Lvov. Národnostní složení tehdejších studentů bylo 60 % Čechů a Slovanů a 40 % Němců. V profesorském sboru byl poměr Čechů a Němců 1:1, vyučovací řeč byla němčina. V kolektivu národnostně smíšeném byla mezi profesory vzájemná tolerance. Mezi studenty, hlavně mezi Němci a Slovany, občas vypukly národnostní šarvátky, ale nikdy nepřekročily únosnou míru. Uvedený stav trval až do ukončení první světové války.

III. Vysoká škola báňská v Příbrami

Po osvobození v roce 1918 se škola již pod názvem Vysoká škola báňská (VŠB) stala jedinou vysokou školou v republice umístěnou mimo Prahu, Brno a Bratislavu. Velmi rychle s jistou mírou tolerancí k německým studentům a profesorům proběhl přechod na českou vyučovací řeč a úspěšně se zvládl v letech 1919-1925 značný příliv posluchačů-emigrantů z Ukrajiny a Bílé Rusi.

Už tehdy v průběhu první republiky se několikrát vyskytly snahy o přemístění VŠB z Příbrami do Prahy. Hlavním argumentem byl poukaz na příbramské maloměstské prostředí, kde studenti nemají příležitost na širší kulturní vyžití. Pro Prahu také mluvila možnost doplňování praxe v blízkých uhelných dolech na Kladně a v železnorudných dolech v Nučicích. S tímto návrhem přišlo v roce 1928 Vítkovické horní a hutní těžišstvo, když oslavovalo sté výročí od svého založení, a účelově uvolnilo pro tuto akci jeden milion korun. Tento záměr a výsledek ankety mezi tehdejšími nejvyššími představiteli hospodářského života podpořil v následujícím roce 1929 Svaz československých horních a hutných inženýrů a výsledek ankety mezi tehdejšími nejvyššími představiteli hospodářského života. Oba návrhy se počátkem třicátých let staly dokonce předmětem jednání ve vládě a parlamentu, ale nikdy se nedošlo ke konkrétním závěrům. Vždy zvítězilo naprosto negativní stanovisko města Příbrami, kde VŠB byla významnou součástí společenského a kulturního života. Maloměstské prostředí také vyhovovalo studentům. Neexistovaly koleje. Studenti byli ubytováni v příbramských rodinách a od prvního vstupu na školu se těšili veliké váženosti u obyvatel a u příbramské veřejnosti.

Německá okupace a následný 17. listopad 1939, stejně jako ostatní české školy, postihly také VŠB. Německými orgány byla škola uzavřena a přední funkcionáři studentského spolku Prokop byli zatčeni a uvězněni další rok v německých koncentračních táborech. Takovým osudem byli postiženi naši budoucí ostravští kolegové Janeček, Kanczucki, Maceček, Jaromír Matušek, Kuldásek, Menšík, Dr. Stejskal a Bém. Nebyl ušetřen ani profesorský sbor. Přední jeho odborníci byli donucováni k účasti na výzkumu v německém válečném průmyslu. Nikdo z nich se k tomu nepropůjčil a profesori Čuřík a Šplíchal volili pod tímto nátlakem dobrovolnou smrt.

IV. Vysoká škola báňská po ukončení druhé světové války

Hned v květnu 1945 obnovila VŠB svou činnost. Již 4. a 5. června proběhl zápis do mimořádného letního semestru. Bylo přijato 43 posluchačů horního a 77 posluchačů hutního oboru, kteří v roce 1939 před uzavřením vysokých škol již v Příbrami studovali. Třicet sedm maturantů z válečných let, kteří se k zápisu rovněž dostavili, bylo odkázáno až na normální školní rok 1945/46 zahajovaný v říjnu.

Brzy po osvobození se opět objevily snahy o přemístění VŠB do Prahy. V memorandu prezidentu republiky to již v červnu vyjádřil profesorský sbor. V podstatě opakoval předchozí argumenty z minulých akcí v období předmnichovské republiky. S konkrétním návrhem vystoupila také Báňská hutní společnost, která pro ten účel dokonce zakoupila v Praze-Dejvicích pozemek a spolu s Vítkovickými

železárnami a Severní drahou se zavázala akci finančně podpořit. O možnosti nějakého přemístění VŠB do Ostravy nepadla v té době žádná zmínka.

V. Přemístění VŠB do Ostravy

Ze skupiny nás, ostravských maturantů z roku 1940, kteří jsme byli za války nuceně nasazeni do dolů a měli v úmyslu po válce studovat VŠB, přišli s tímto nápadem Karel Škuta a Miroslav Tyrála. Začátkem srpna se obrátili v tomto smyslu na představitele Národního výboru města Ostravy Kotase a expozitury Zemského národního výboru Chamráda. Tyto orgány však v té době pokládaly za mnohem přednější věnovat se odstraňování následků války, zejména škod z bombardování Ostravy v srpnu 1944 a ze závěrečné fáze války při přechodu fronty. Přes negativní stanovisko uvedených orgánů pokračovali oba studenti ve své iniciativě na ministerstvu školství a přímo intervenovali u tehdejšího ministra Nejedlého. Kupodivu se zde setkali s velmi příznivým ohlasem a ministr uložil svým pracovníkům nadále tuto akci podporovat. Za těchto okolností nemohly ani orgány města zůstat stranou. Musely své stanovisko změnit a připravit návrhy na možné umístění VŠB a objektů s tím spojených v Ostravě. Iniciativa města se brzy donesla do Příbrami a v polovině srpna profesori Čechura a Jirkovský si přijeli do Ostravy osobně situaci prověřit. Dali si předložit předběžné plány o rozmístění VŠB a prohlédli si skutečný stav na navrhovaných lokalitách. Závěrem konstatovali, že nabízené prostory nejsou zvlášť vhodné a svou celkovou plochou jsou dokonce menší než stávající plochy v Příbrami. Doporučili se otázkou přemístění VŠB do Ostravy vůbec nezabývat.

Bývalá budova učitelského ústavu na Slezské Ostravě, od roku 1945 sídlo hornicko-geologické fakulty Vysoké školy báňské

Velmi překvapivý byl další sled událostí, když prezident Beneš podepsal 8. září dekret o přeložení VŠB do Ostravy. Zřejmě zde mělo značnou váhu stanovisko ministra Nejedlého, tehdy už také silně podporované orgány města a země. Ty nyní musely vyvinout maximální úsilí, když do oficiálního zahájení výuky zbýval necelý měsíc.

Urychleně byla zahájena adaptace budov vyhlédnutých pro VŠB:

- bývalý učitelský ústav na Slezské Ostravě-Hladnově;
- s ním související budova dívčího reálného gymnázia;
- bývalá obchodní akademie v Ostravě na Českobratrské ulici;
- část budovy reálného gymnázia na třídě Československých legií;
- obecná škola v Přívoze na Zákrejsově ulici.

Všechny budovy kromě učitelského ústavu byly do poslední chvíle využívány a byly v dobrém stavu. Budova učitelského ústavu, kde měly být umístěny především hornické katedry, byla v závěru války značně poškozena. Na úpravy nastoupili ihned zedníci, truhláři, malíři a zapojili jsme se brigádami i my, nastávající studenti.

Pro umístění rektorátu byla určena tzv. Hladischova vila u Nové radnice. V přízemí byla pracovna rektorátu (jeden úředník, jedna úřednice a jedna kancelářská síla), v prvním patře byl upraven byt pro rektora, profesora Čechuru. Stávající budova kavárny a hotelu Royal byla adaptována na menzu a ubytování studentů, i když se zatím nedal odhadnout zájem o studium na VŠB.

Budova bývalého lycea ve Slezské Ostravě-Hladnově sloužila převážně výuce hornictví

Za velmi obtížných podmínek v poválečné Ostravě se podařilo zajistit byty pro profesory, kteří se uvolili ihned přemístit do Ostravy (vedle profesora Čechury především profesori Mařík, Šebesta, Stočes, Jirkovský a Šuf). Někteří profesori se zatím zavázali dojíždět z Prahy nebo z Příbrami (profesori Ježek, Bašta, Mikan a Špetl). Vzhledem k odchodu některých předválečných profesorů byl sbor doplněn významnými odborníky z OKR (profesori Sládeček, Vorálek, Kořínek) anebo ze strojího průmyslu (profesor Mydlarčík).

VI. Vysoká škola báňská v Ostravě

Za uvedených okolností bylo nemožné stihnout zahájení školního roku 1945/46 v říjnu. Teprve ve dnech 18.-26. října 1945, v zasedací síni Nové radnice pod vedením komise složené z profesorů Čechury, Hummela a Jirkovského proběhl zápis studentů pro školní rok 1945/46. Včetně studentů z letního běhu v Příbrami se přihlásil nevidaný počet posluchačů: 251 hornického oboru, 170 hutnického oboru. V obtížných podmínkách a za velmi těžkých okolností se podařilo zajistit zahájení výuky od 1. listopadu 1945. Příznivou roli zde hrálo do jisté míry rozvrstvení posluchačů, které bylo možno rozdělit takto:

- posluchači druhého, třetího a čtvrtého ročníku, kteří studovali již v letním semestru 1945 v Příbrami;
- maturanti z let 1940-1944;
- maturanti z roku 1945.

Pro první dvě skupiny postižené uzavřením vysokých škol za druhé světové války vyhlásilo ministerstvo školství úlevy, které spočívaly:

- v jednom školním roce bylo možno zapsat předměty až dvou ročníků najednou;
- účast na přednáškách nebyla povinná, zkoušky bylo možno skládat i před ukončením přednášek;
- povinné bylo absolvování všech cvičení a vypracování zadaných programů;
- obsahem druhé státní zkoušky byla jen písemná část na zadané téma, odpadla ústní zkouška.

Maturanti z roku 1945 již museli absolvovat normální studium s písemnou i ústní částí závěrečné státní zkoušky.

Ve skupině studentů s úlevami rozhodovalo o pořadí zkoušek, nakolik se podařilo získat potřebné studijní materiály. Situace v letech 1945-46 byla kritická. Pro ojedinělé předměty byla v několika málo exemplářích k dispozici předválečná příbramská skripta. Od některých asistentů se podařilo tajně vypůjčit rukopis přednášek jejich profesora a rychle jej rozmnožit. U většiny předmětů však bylo nutné si mezi sebou rozdělit docházku na jednotlivé přednášky a s využitím kopírovacího papíru je zaznamenávat i pro ostatní kolegy. Zásluhou studentského spolku Prokop se situace v roce 1947 zlepšila a začala vycházet cyklostylovaná skripta.

Díky vstřícnosti profesorů bylo možno skládat zkoušky z jednotlivých předmětů v mimořádných termínech, případně v jejich mimoostravských působištích. Zadání tématu druhé státní zkoušky, kterou studium končilo, nebylo vázáno na určitý termín a na zpracování byla určena doba čtyř týdnů. S využitím studijních úlev a s případnou

možností skládat zkoušky i během prázdnin se podařilo skupině maturantů z roku 1940, ke které jsem patřil i já, ukončit studium na VŠB za tři roky, tj. v roce 1948. Přes nebývalé množství studentů hornického oboru ve školních letech 1945/46 a 1946/47 nebyl počet inženýrů, kteří ukončili studium v letech 1945-1948 veliký, jak ukazuje následující tabulka:

Počet studentů		Počet absolventů - inženýrů	
Letní semestr	43	1945	17
Školní rok 1945/46	251	1946	23
Školní rok 1946/47	343	1947	26
		1948	28
		1949	54
		1950	117
		1951	180

Bývalá obchodní akademie v Ostravě. Po roce 1945 objekt děkanátu a kateder hutnické fakulty Vysoké školy báňské. Nyní - po přestavbě - sídlo ekonomické fakulty.

VII. Nástup absolventů do praxe

Situace nejen na dolech OKR, ale i v ostatních uhelných revírech, zejména v severočeských hnědouhelných dolech, byla svízelná. Z VŠB v období 1939-1945 nevycházeli žádní inženýři, hned po osvobození byli ze všech revírů odsunuti inženýři

němečtí. V OKR na každé z tehdy provozovaných 29 šachet byli včetně závodního maximálně 2-3 inženýři většinou z předválečné generace. Všem nám absolventům byly proto vedením OKR nabídnuty ihned funkce provozních inženýrů. Při tehdejší úrovni hornické techniky díky naší předchozí praxi i dole a díky vhodným osnovám výuky přednášené většinou profesory s bohatými zkušenostmi jsme si mysleli, že přicházíme na šachty dobře připraveni. Ovšem skutečnost už tak růžová nebyla.

Doly byly německými okupanty v posledních letech války nemilosrdně drancovány. Ostravsko-karvinský revír vytěžil např. v roce 1944 skoro 20 mil. tun. Připravenost zásob většiny dolů neodpovídala požadavkům rozpisu plánu těžeb dvouletky a začátku první pětiletky (roky 1947-1952). Vlivem značných přesunů obyvatelstva v letech 1938-1945 se projevoval na většině dolů nedostatek pracovníků, řešení často zpožděným přísunem nezpracovaných přechodných vojenských a civilních brigádníků.

A tak vedle technické práce bylo především hlavním úkolem nově nastupujících inženýrů, jak za daných okolností zajistit pravidelné plnění plánu těžby pod značným tlakem nadřízených orgánů při dodržení všech bezpečnostních norem. Ale to již nepatří do historie VŠB.

Bývalá hlavní budova fakulty strojní v Ostravě, v pozadí je budova kostela a kavárna Fenix. V letech 1945 až 1952 katedra úpravnictví.

Prof. Ing. Karel Endel

VÝBOR KPHM OKD SRDEČNĚ BLAHOPŘEJE ČLENŮM, KTERÍ V I. ČTVRTLETÍ 2006 SLAVÍ VÝZNAMNÉ JUBILEUM

Ing. Vladimír Šanda	40 let
Bc. Jan Brodský	55 let
Bohumil Zátpek	60 let
PhDr. Ing. Jaromír Horák	65 let
Otto Kirpal	65 let
Václav Král	65 let
Ing. Jaroslav Přepiora	65 let
Petr Faster	70 let
Josef Pavlačík	70 let
Ing. Jaromír Pěch	70 let
Ing. Zdeněk Vlček	70 let
Alois Vorel	70 let
Ing. Karel Widera	70 let
Rudolf Adamík	75 let
Martin Štrbka	75 let
Richard Bindač	80 let

DVANÁCT KNIH O HORNICTVÍ A HUTNICTVÍ (POKRAČOVÁNÍ)

KNIHA DRUHÁ

poučuje horníka a pojednává o nalézání žil.

„Horníci mají zvlášť zapotřebí Boha ctíti a to, co v dalším povím, mají věděti a pilně dbáti toho, aby každé dílo se dalo řádně a pečlivě. Vždyť božskou prozřetelností se stává, že těm, kdo i znají, co je třeba činiti, i dbají, aby to bylo vykonáno, obyčejně vše šťastně dopadne, nečinným naopak a těm, kdož nevěnují péče dokonání věcí, nešťastně“.

Ten, kdo si osvojil umění hornické a hutnické zajisté vynaloží peníze na práce v dolech anebo je bude sám vykonávat. Má-li někdo potřebné peníze, ať si najme dělníky. Nemá-li peníze, ať si vybere nejsnazší práci k provedení, tj. hnáti příkopy nebo prátí pisky z řek a potoků, kdy může bez nákladů zbohatnout anebo přestat s rýžováním, vynášeli-li to málo nebo nic.

Tak nabádá Agricola. Dále pak říká: „Ale když někdo sám činí náklady na dolování, velice záleží na tom, aby byl přítomen pracím a osobně vše viděl, co dal udělati. Proto nechť má u jámy domov, aby se mohl vždy ukázati horníkům a stále dbáti, aby nikdo

nekonal nedbale svou povinnost. Anebo ať bydlí alespoň nablízku, aby mohl častěji práce navštěvovati, po poslu oznamovati, že přijde a to i častěji než hodlal. Tím zastraší každého, aby nikdy nekonal svou práci nedbale. Když pak navštíví důl, nechť chválí svědomité horníky a nechť jim občas dává daty, aby se oni sami i jiní stali čilejší k práci. Nedbalé však nechť kárá a některé ať propustí z dolů a nahradí je přičinlivějšími.

Ba majitel nechť též setrvává častokrát ve dne v noci v dole. A ta jeho přítomnost nechť není zahálčivá a pohodlná, neboť je povinností těžaře dbalého o rozmnožení jmění, aby často sjížděl do dolů a aby věnoval nějaký čas na poznání povahy žil a žilek a jak v dole, tak nahoře všechny způsoby práce shlédl a pozoroval.

A nemá dělati jenom to, ale podstoupiti někdy některé práce, ne aby se jimi zmáhal, nýbrž aby jednak svou prací horníky pobádal, jednak aby je poučoval v umění. Píle pánova ve všech věcech platí nejvíc.“

Těm, co nakládají společně na doly, je prospěšné a užitečné volit horní úředníky a důlní ze svých řad. Nemohou tito pak pečovat jen o své věci a zároveň nepečovati o cizí a nemohou nedbati cizího, aby své nezanedbávali.

Dále je prospěšné pro těžaře vynakládat společně na kutání více žil a ne jenom jedné žíly. Zřídka tak mívají nezdar, neboť aspoň jedna žíla bohatá svým ziskem uhradí ztráty žil chudých.

Jiní těžaři raději kupují podíly jam, které oplývají rudou, než by hledali žíly. Tady Agricola uvádí: „nezdar se přihází těm, kdo náhle chtějí zbohatnouti z kovů a jsou přespříliš koupěchtiví. Tedy nejen v ostatních věcech, ale i v kupování podílů je horníkům zachovati určitou míru při vydáních, aby zaslepeni přílišnou touhou hromaditi bohatství vše nepromarnili. Krom toho rozumní lidé, dříve než koupí podíly, mají přijíti do dolů a pečlivě prozkoumati povahu žil. Toho totiž jest se jim nejvíce vyvarovati, aby je neošálili podvodní prodavači podílů“. Kupci podílů, nestávají-li se právě bohatými, aspoň bezpečněji provozují hornictví.

Jsou i tací, co získávají značné výnosy promýváním starých hald, usazenin v žumpách štol, přetavováním starých strusek, zmiňuje ve svém textu G. Agricola.

„Avšak horník, dřív než začne žíly dobývat, má uvážiti sedm věcí: povahu místa, jeho polohu, vodu, cestu, podnebí, zeměpána a souseda; pokračuje Agricola v pojednání o nalézání žil. Rozlišuje čtyři druhy místa horské, pahorkaté, údolní, polní. Z nich prvá dvě se kopají snáze. Podrobněji pak rozvádí úvahy o místě a poloze, o vodě a cestě a jejich vlivu na vyšší náklady, které mohou odradit od těžby. Agricola také upozorňuje: „je povinností moudrého horníka, aby nedoloval v místech, třeba byla velice bohatá, u nichž zjistí určitá znamení nezdravosti. Vždyť kdo doluje na nezdravých místech, ten má dost na jedné hodině života, druhou zasvěcuje smrti“.

Horník si má bystře a pozorně všimnouti pána toho místa, zda je spravedlivý a řádný muž či tyran a upozorňuje na vhodné a nevhodné aspekty jednoho či druhého. Obdobně popisuje sousedství a shrnuje: „je-li žíla bohatá, nebude v zájmu těžaře opustit dolování pro špatné sousedství, nýbrž zbraněmi spravedlnosti bude svůj majetek hájiti a ochraňovati. Patří řádnému horníkovi, aby se držel ve svých hranicích, moudrému pak odvrátit sousedy zákony od nepřátelského pokusu“.

V dalších odstavcích popisuje Agricola způsoby vyhledávání a nalézání žil. Začíná věcmi, k nimž horník bez dobývání dochází, protože je proud vodní s sebou ze žil vynášší. Rozlišujeme dva druhy:

nerosty či jejich úlomky a roztoky. Dává poučení, v kterých místech zkoumat vodu a prát pisky. Obdobně o roztocích. Podle chuti vaříci roztoků rozeznávají jich šest druhů: slané (z nich sůl), dusíkaté (z nich ledek), kamencové (z nich kamenec), vitriolové (z nich skalice), sirnaté (z nich síra), živičnaté (z nich živice).

„Když horník vybral z mnohých míst nějaké od přírody vhodné ke kutání, na žíly vynaloží všechnu péči a práci. Tyto se nám ukazují buď nějakou událostí zbavené pokrývky, nebo jsou utajené a skryté a uměním se nalézají, jak se zpravidla děje ono zřídka“. K silám a jevům, které bez přičinění a lidské síly odkrývají žíly, počítá Agricola vodní bystřiny, co odplaví příkrov, prudkou vichřicí vyvrácené stromy z kořenů, které rostly nad žilami, skalní balvan sražený buď vydatným lijákem, zemětřesením, úderem blesku, lavinou nebo nárazy větrů. Žíly může odkrýt i pluh při orání, mnohé i lesní požáry. O jednotlivých jsou uvedeny příklady.

Žíly utajené v skrytu se vyhledávají uměním. Nejprve zkoumáním zřidel pramenů, tvarem a opracováním úlomků nerostů v náplavech. Pozorováním jíní na trávě a rostlinách v určitých ročních obdobích (duben, máj, září), pozorováním stromů zbarvení listů, kůry, větví, tvar kmenů, četnost a linie vývrátů i pozorováním výskytu určité rostliny nebo druhů hub. Jsou to způsoby přirozeného nalézání žil.

Velký odstavec věnuje Agricola posouzení vyhledávání žil pomocí proutků a uzavírá: „Horník tudíž, ježto má býti řádný a vážný, nepoužívá kouzelného proutku a zařikávání, poněvadž jsa znalý přírody ví, že proutek mu není k užítku, ale jak jsem řekl už svrchu, má v přírodě znamení o žilách, která pozoruje“.

A tak, neukáže-li příroda nebo nějaká náhoda výchoz žíly, prohledává horník místo četnými příkopy, až výchoz nalezne.

„Než žílu ložní a sloj jen zřídka nalézá umění lidské, ale zpravidla něco jiného, někdy též šachta žíly hlubinné nebo štola“!!!

Nalezené žíly, jako též šachty i štoly dostávají jména podle nálezců, podle těžařů, podle nalezeného nerostu, podle událostí. Často se dávají jména osoby, zvířete, věci neživé, věci směšné anebo pro dobré znamení. Zvyk pojmenovávat žíly, štoly, šachty byl již v dávných dobách. Agricola uvádí příklady a odkazy ke všem vyjmenovaným způsobům. Tím končí kniha druhá.

KNIHA TŘETÍ

jedná o žilách a žilkách, jakož i vrstvách skal. Agricola tak neoznačuje trhliny v zemi, ale to, co je v nich obsaženo.

Rozlišuje:

- žílu hlubinnou ta z nejsvrchnější kůry zemské sestupuje do nejhlubšího jejího nitra;

- žílu ložní nebo též sloj ta nevystupuje k povrchu jako žíla hlubinná, ani nesestupuje do jejích hlubin, nýbrž pod zemí zůstávajíc, po velkém prostoru se rozšiřuje
- peň velkou část nějakého místa zaujímá, jsouc rozprostřena na šíř i dál.

Místo, které jest uprostřed mezi dvěma žilami, nazývá proplástek. Žíly navzájem se různí mocností. Od půl stopy výše to jsou mocné, méně než dlaň, jsou úzké.

Pravé žíly navzájem se liší také směrem, pro jehož určení je rozhodující úklon prasklin nebo vrstev horniny. Obrací-li se do hloubky k západu, jde žíla od východu k západu, jsou-li k východu, jde žíla od západu k východu. Podobně soudíme o jihu a severu.

Horníci rozdělují každou světovou stranu v šest dílů, celý kruh pak má 24 částí označených postupně čísly 2 krát do dvanácti. K určení slouží přístroj se dvěma kruhy (stupnicemi) a magnetkou. Značka XII za ocasem magnetky v podobě vidlice označuje sever, značka XII před její špičkou označuje jih. Mezi dvěma hlavními světovými stranami je pět, nikoliv hlavních, z nichž dvě nejbližší se přičítají k hlavní straně bližší, prostřední patří polovinou k jedné a polovinou k druhé hlavní straně.

„Kdo tedy chce poznati směr žil, ten nechť postaví nad žílu, též podzemí, hornický kompas. Jakmile se ukazatel ustálil, ukazuje směr žíly.“ Vrstvy horniny sousední ukazují, z které na kterou stranu žíla probíhá. Protože plavci, již staří Římané, rozeznávali stejně tolik světových stran a dali jim jména, totéž i Řekové, mohou horníci takto pojmenovávat i žíly.

Dále Agricola uvádí i změny směru žil, taktéž slojí a doplňuje i dělení podle sklonu, zmiňuje i křížování žil a jejich štěpení či naopak spojování. Rozlišuje žíly hlavní a vedlejší. Rozeznává začátek žíly (kde vznikla), konec (část, kde vrcholí), hlavou vychází na den, ocas skrývá žíla v zemi. Podloží a nadloží rozlišuje tak, že o podloží se žíla opírá, nadloží leží nad ní.

Avšak žíla ložní (sloj) má toliko počátek a konec a na místě ocasu a hlavy dva boky. Než peň má vše jako pravá žíla. A také peň, právě jako žílu ložní často pravá žíla přičná protíná.

V dalším textu popisuje a klasifikuje žilky, odmrsky až konečné praskliny, což jsou nejtenčí žilky.

Podle výplně jsou žíly buď plné, druzovité nebo skoro hluché a dále pak jsou žíly vodou prostupné. Výplně žil a žilek pozůstávají buď z látky tvrdé, měkké, někdy také prostředně tvrdé.

V záměru knihy třetí polemizuje s poznatky kovkopů o souvislosti směru žíly a její bohatosti, což ale úplně nepotvrzují nálezy a hornická činnost na žilách, ve kterých by kovů nemělo být. Podobně vyvrací názory zlatokopů na souvislost mezi směrem potoků, řek a polohou omývaného boku hor s výnosností zlata v jejich pískách.

Celý text knihy je doprovázen množstvím ilustračních nákresů.

(Pokračování příště)

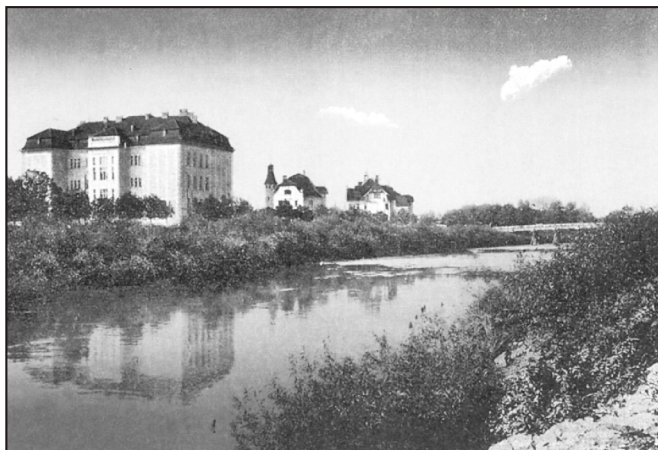
MORAVSKÁ OSTRAVA HORNÍ ŠKOLA

Horní škola patří v Ostravě k nejstarším odborným školám v České republice a v 19. století byla jedinou odbornou školou v regionu. Rozvoj průmyslu na přelomu století vyžadoval kvalitní odborníky pro řízení výroby, dobývání a zpracování uhlí, a také bezpečnost práce.

Těžař Hynek Vondráček, odborník doporučený c. a k. monarchií, s pomocí Báňského hejtmanství v Olomouci vypracoval první stanovy horní školy, jež byly 2. prosince 1871 schváleny tehdejším rakouským ministrem orby, rytířem Chlumeckým. Výuka ve škole byla zahájena 25. září 1874. Vyučovalo se v jazyce českém nebo německém, podle toho, jaký jazyk si žák zvolil. Studium bylo zprvu dvouleté a učební osnovy v 1. ročníku obsahovaly matematiku, měřictví, geologii a všeobecné strojírenství. Ročník druhý měl předměty hornictví, hornopolicijní předpisy, základy důlního měřičství, kreslení a čtení důlních map a hornické strojírenství. Horní škola neměla trvalé sídlo a budovu. Rozhodnutím těžařů a Spolku horní školy byla v letech 1912-1913 postavena školní budova na nábřeží řeky Ostravice na dnešní Kratochvilově ulici. V září 1954 byla zahájena přístavba školy, tak jak ji známe z dnešní podoby.

Dobový pohled na horní školu z pravého břehu Ostravice od Sýkorova mostu přináší dnešní stará pohlednice. V letech 1926-1929 byl v prostoru před Horní školou vystavěn justiční palác krajského soudu s věznicí.

Ladislav Bardoň

Dobová pohlednice okolo roku 1913

HORNICKÉ PAMÁTKY NA OSTRAVSKU

V rámci oslav patronky horníků sv. Barbory, které se konaly počátkem prosince loňského roku, uspořádalo Hornické muzeum OKD III. ročník semináře s názvem „Hornické památky na Ostravsku“. Seminář zahájil ředitel Hornického muzea OKD ing. Miroslav Fojtík, který zdůraznil význam péče o památky a hornickou historii. Ve svém projevu se zmínil, že Hornické muzeum OKD má zájem organizovat podobné semináře a byl by rád, kdyby se konaly každoročně.

První přednášku měl pracovník s. p. DIAMO Ing. Libor Jalůvka, který hovořil o historii a současnosti těžní jámy č. 2 Dolu Hlubina. Přednášku doplnil promítáním historických snímků z výstavby této jámy v letech 1920-1925. V závěru informoval o úkolech, které je nutno splnit na Dole Hlubina před zapsáním této Národní kulturní památky ČR pod UNESCO.

Další přednášku měl Ing. Jaroslav Klát o důlních mapách a jejich současném i historickém významu. Zmínil se i o historických důlních mapách, nalezených v bývalém archivu Báňského hejtmantství, který je nyní uložen v Moravském zemském archivu v Brně.

Ing. Stanislav Vopasek ve své přednášce uvedl, že čtyři z hornických památek, které jsou Národní kulturní památkou ČR, se připravují pro zapsání pod UNESCO. Jsou to areál Dolu Hlubina společně s koksovnou a vysokými pecemi Vítkovic, s.p., areál Dolu Anselm s vrchem Landek, areál Dolu Michal a větrná jáma Dolu Vrbice.

Promovaný historik Oldřich Klepek zhodnotil ve své přednášce monografické zpracování dějin důlních závodů, které vyšlo ke konci roku 2003. Vysvětlil jeho význam pro pracovníky, kteří se historií hornictví na Ostravsku zabývají.

Po přestávce Vladimír Markl hovořil o historii hornické činnosti na Orlovsku. Zmínil se nejen o těžbě, ale i negativním dopadu dolování, kdy musely být zrušeny pro poddolování tramvajové linky, rychlíková trať a zbouráno mnoho budov. Za velmi nešťastné považuje necitlivou likvidaci některých těžních věží zrušených dolů.

Zajímavý příspěvek měl Ing. Jiří Jezerský, autor knihy „Jsem Viking“, která byla vydána v roce 2002. Mimo jiné uvedl, že je možné čistě hypoteticky, že průzkumné jednotky Římanů, usazených u Trenčína kolem roku 179 n. l., mohly dojít až na vrch Landek, osídlit ho a využívat uhlí.

Mgr. Petr Juřák navázal na svůj příspěvek z minulého semináře o hornických památkách, který se konal v roce 2004. Ve zkratce popsal doolování železné rudy na Frýdecko-Místecku a uvedl, že jeho příspěvek bude v plném znění otištěn ve sborníku semináře.

Ing. Milan Andryšek hovořil o hornických památkách na lokalitě Gabriela Dolu Darkov. Ve zkráceném znění jeho příspěvek otiskujeme.

S hloubením na lokalitě Gabriela se začalo v roce 1852 a jáma byla vyhloubena do roku 1854. Ve stejném roce založili hrabě Žerotín a důlní mistr Handwerk na tomto místě důlní závod. Za Žerotínů se uhlí z jámy hluboké asi 100 metrů těžilo ještě v sudech zavěšených na lanech za pomoci parního vrátku. V roce 1856 došlo na Dole

Gabriela k explozi důlních plynů a zahynulo 17 horníků. V roce 1859 došlo ke zničujícímu povrchovému požáru závodu. Protože majitelé neměli dostatek finančních prostředků na obnovu, byl důl po požáru opuštěn.

Až v letech 1870-1872 byly vyhloubeny těžní jáma č. 1 a výdušná jáma č. 1. Později, v roce 1889, byla vyhloubena výdušná jáma č. 2 a v roce 1908 těžní jáma č. 2. Důlní závod se stal postupně majetkem arcivévodý Albrechta, arcivévodý Bedřicha a Báňské hutní společnosti.

Zásadní přestavbou bylo období před první světovou válkou, kdy byly vztyčeny těžní věže u těžních jam č. 1 a č. 2 a soustředění všech povrchových stacionárních strojů do jediné velkoprostorové strojovny. Obě těžní věže, které tvoří dnes výraznou dominantu po jižní straně komunikace Ostrava – Karviná, pocházejí z roku 1925. V tomto roce byly obnoveny po rozsáhlé důlní katastrofě z dubna roku 1924, kdy při výbuchu metanu zahynulo 15 horníků.

Velmi těžkým obdobím prošel důl během okupace za druhé světové války. Těžba byla neustále zvyšována a důl bezohledně drancován. V tomto období byl v roce 1942 instalován turbokompresor DEMAG, v roce 1943 premiérově nasazeny ocelové stojky Gerlach a v roce 1944 v rubání použit hřeblový dopravník Westfalia.

Po válce v roce 1947 byl důl přejmenován na Důl UNRRA a v roce 1950 na Důl Mír. V roce 1958 došlo ke spojení s Velkodolem 1. máj, který byl v roce 1991 přejmenován na Důl Darkov. Provoz důlního závodu Gabriela byl v roce 1992 ukončen a nastala postupná likvidace. Ministerstvo kultury ČR prohlásilo za kulturní památky těžní věž a budovu těžní jámy č. 1, těžní věž a budovu těžní jámy č. 2 a budovu strojovny s kompresorovnou. Z movitých památek je kulturní památkou elektrický turbokompresor DEMAG z roku 1942. Památkové objekty a technická zařízení jsou hlídány strážní službou, aby nedocházelo ke zcizení části zařízení.

V závěru semináře Mgr. Jiří Brňovjak hovořil o fondu Archivu města Ostravy, který se týká oblasti hornictví na Ostravsku. Jde hlavně o historické fotografie a materiály různých dělnických spolků, hornického školství, sociálního postavení horníků, kolonií apod.

Seminář měl vhodně sestavený program a dobře doplňoval oslavy patronky horníků sv. Barborky, které počátkem prosince loňského roku v areálu Hornického muzea OKD probíhaly. Lze jen doufat, že seminář o hornických památkách bude organizován každoročně.

Vítězslav Hettenberger

HORNICKÁ PÍSEŇ

Po otištění dvou hornických písní „Již opět z věže zaznívá“ a „Hornický stav budiž velebený“, které se zpívají při slavnostních příležitostech a které jsme uvedli

v minulých číslech našeho Zpravodaje, pokračujeme v otiskování písňového seriálu. Jde o velmi populární pochod „Kamarádi, dolů sfárejme“. Je z operety „Děvčátko z kolonie“, kterou složil známý ostravský hudební skladatel Rudolf Kubín. Tato opereta byla ve své době velmi oblíbená a často hraná. Slova napsal herec ostravské operety Adolf Minský. Tuto píseň v uvedené operetě zpíval známý ostravský herec Josef Kobr a svým podáním ji velmi zpopularizoval. Nutno ještě dodat, že Rudolf Kubín byl v letech 1949 až 1950 spoluzakladatelem a dirigentem Hornického uměleckého souboru (HUS), který byl reprezentačním souborem OKD a vystupoval při slavnostních příležitostech.

Vítězslav Hettenberger

Kamarádi, dolů sfárejme

text: A. Minský
Pochodem

hudba: R. Kubín

Vzpo-mí-nám si na ten krás-ný den, když jsem vyšel prvně z do-mu ven. Šlapal si to po pěšině,

zadem k jámě Ka-to-li-ně, sám nes - mě - le. Má - ma mě naposled ob - ja - la, po tvá -

- ři jí sl - za ska - nu - la, šel jsem prvně do roboty a zpí - val si podle noty dál ve - se -

- le. Ref: Ka - ma - rá - di, ka - ma rá - di, do - lů sfá - rej - me, ka - ma - rá - di, ka - ma -

- rá - di, bá - zeň ne-měj - me. Vy-lá - rá - me o - pět za své - lá - ní vzhů - ru kaž-dý

z nás, ka - ma - rá - di, ka - ma - rá - di, ke své má - mě zas Vy-fá - zas.

2. Pod zemí já svého druhu mám,
za toho snad život svůj i dám,
sfárali jsme kdysi spolu
v těžní kleci prvně dolů, já, kamarád.
Na pozdrav mi za něj odpoví
v dálí v šachtě jeho podkovy,
vůz když táhne po pěšině,
dole v jámě Karolíně, můj kamarád.

3. Až se jednou ráno rozední,
nevylárám šichtu poslední.
Budu někde s němou tváří,
tam, kde slunko nezazáří, já kamarád.
Pomocnou mi ruku podejte,
kamarádi, ihned sfárejte.
Doma čeká synek, máma,
rád bych byl zas mezi váma, kamarádi.

SPOLKOVÁ ČINNOST V PETŘVALDĚ JAKO TÉMA BESEDY KPHM, POBOČKY V PETŘVALDĚ

Pobočka Petřvald Klubu přátel Hornického muzea OKD má velmi živou přednáškovou činnost, pro kterou jsou vybírána témata tak, aby přitáhla ke spolupráci širší veřejnost. Proto nás zajímají i taková témata, která zobrazují široký záběr zájmů zejména hornických důchodců. V naší práci jsme také našli způsob, jak zajímavě spolupracovat s vedením města. Starosta Ing. Václav Holeček se velmi zajímá o naši práci, je často, pokud mu to pracovní vytížení dovoluje, přítomen na našich schůzkách a deleguje členy představenstva na jednání. Sám měl již přednášky a dbá o to, aby se i ostatní městští představitelé aktivně podíleli na průběhu našich zasedání. Někteří radní jsou také členy naší pobočky. Pobočka se zase naopak zúčastňuje akcí města a tím upevňuje svoji pozici ve městě. Je mnoho příkladů vzájemné spolupráce. Jedním z nich bylo uskutečnění přednášky o spolkové činnosti v Petřvaldě na naší listopadové sesi.

Přednáška byla obsáhlá a rozdělená do dvou částí: Spolková činnost v historii města s lektorem p. Kochanem a Současný stav spolkové činnosti v Petřvaldě s lektorkou pí Skálovou, místostarostkou MěÚ Petřvald.

První část obecně zobrazila počátky a stav spolkového hnutí v XIX. století ovlivněné bachovským absolutismem. Po odstoupení ministra vnitra Bacha od r. 1859 počaly skromné začátky spolkového hnutí. I nadále však ovlivňovala vznik spolků udělováním licence k činnosti Zemská politická správa v Opavě. Byly povolovány spolky církevní, pěvecké, divadelní a kulturně osvětové. Průlomem bylo ustavení Sokola (pod názvem zprvu Čeští turneři). V sedmdesátých letech začaly vznikat dělnické spolky (Brno. Liberec a pražské Dělnické besedy s osvětovou a vzdělávací náplní). V r. 1884 vznikl turistický spolek Radhošť a v r. 1888 Klub českých turistů s vlastenecko-turistickou náplní. Postupně vznikly FDTJ a jako protiváha Orel (1908) spolky s náplní tělocvičnou. Významný byl vznik českého skautingu Junák v předvečer první světové války.

Na území Petřvaldu byl zmíněn vznik Spolku střidmosti v r. 1844, založený duchovním Ant. Dudou (doložený do r. 1876). Postupně začaly vznikat další spolky jako Sbor dobrovolných hasičů, Bendlův pěvecký kroužek, sportovní Slavoj a SK a další. Do roku 1938 vstupovalo na území Petřvaldu 90 spolků. Mnichov a jeho důsledky, zejména krátká epizoda polského záboru, znamenaly úplný útlum spolkového hnutí.

Druhá část přednášky, přednesená paní Skálovou, přinesla zajímavé informace o současném stavu spolkového hnutí v Petřvaldě. Na území města působí 19 spolků, v nichž je organizováno 845 osob, což je více než 10% občanů města.

Nejvyšší organizovanost mají Kluby hornických důchodců. Odborová střediska podniku a úpravárenského komplexu se 135 členy a Odborového svazu hornického průmyslu, geologie a naftového průmyslu se 120 členy. Oba kluby vykazují mimořádně bohatou činnost s celoroční působností. Naše pobočka Petřvald KPHM s 28 členy se skromně k nim přirazuje. Sportovní kluby FESO cyklistický s účastníkem ZM 2003 a Giro Di Italia Pavlechcem má 36 členů, cyklistický TJ Petřvald Březiny má 50

členů. Fotbalový HEPO má 130 aktivních členů. Klub českých turistů má organizováno 106 členů, Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska Sbor dobrovolných hasičů má 38 členů. Myslivecká společnost s 35 členy, Český svaz žen s 30 členkami mají hluboký význam pro kulturu prostředí a zdraví jak lidí, tak prostředí. Zajímavou a velmi aktivní organizací je Klub mladých debrujářů Sluníčko s 15 dětmi a 2 dospělými, kteří se zúčastnili i akcí v Jižní Americe. Jsou nejmladším klubem v ČR (věkem členů), oborem působnosti je příroda, fyzikální a chemické jevy. Mají svou webovou stránku a heslo „Jsme malí, ale šikovní“. Bylo by nespravedlivé nevyjmenovat kynology (12 členů), Český svaz ochránců přírody (12), významnou organizaci včelařů (26), chovatelů (15), holubářů (9), zahrádkářů (72). Málokdo ví, že máme ZO chovatelů zpěvných kanárů, jejichž zakladatel pan Scholz byl patnáctkrát mistrem republiky ve svém oboru a v r. 1980 se stal mistrem světa. Mistry se také stali další členové klubu pí Scholzová čtyřikrát mistryně republiky a 3. místo na MS ve Splitu a pan Svoboda se stal mistrem republiky a mezinárodním mistrem ČR a SR. Celkem v Klubu pracuje deset členů. Organizace Sokol má 18 členů a Klub důchodců má 70 členů.

Kluby pravidelně jednou ročně prezentují svoji činnost na spolkové výstavě, pořádané MěÚ Petřvald. V rámci 700. výročí založení města se se svou výstavkou účastnil i KPHM, pobočka Petřvald se svou zajímavou expozicí.

MěÚ Petřvald přispívá na činnost Klubů ze svého rozpočtu pravidelně a částka za rok 2005 je 2 023 610 Kč.

Potěšitelné je, že téměř ve všech klubech jsou aktivními členy zejména lidé, kteří nemalou část života prožili na šachtách nebo v úzkém vztahu s hornickými provozy. Všemi účastníky besedy byla potvrzována skutečnost, že klesá počet aktivních klubistů v závislosti na stárnutí obyvatel a byla vyslovena obava, že nezájem mladých (až na vzácné výjimky) může způsobit úplný zánik klubových aktivit.

Obě přednášky vyvolaly velmi živou diskusi, která byla praktickým doplněním informace. Vyšlo najevo, že řada diskutujících má kvalitní historické vědomosti např. že první organizovanou společnost založil císař Josef zřízením organizace válečných veteránů, bylo vzpomenu to znamenitých hornických kapel a jiné. Účastníci se rozcházel s pocitem, že zase účast na naší schůzce byla znamenitým obohacením nás všech.

Ing. Petr Schreiber, CSc.

ÚSPĚŠNÁ VÝSTAVA DŮLNÍCH MAP

Nadace Landek ve svém nadačním programu na rok 2005 schválila mj. i projekt č. 161, který se týkal vyhledávání a kopírování historických důlních map. Ty jsou uschovány převážně v bývalém archivu Báňského hejtmanství, který je uložen v Moravském zemském archivu v Brně. Část map je uschována v Archivu OKD. Mapy byly v obou archivech vyhledány, odborně opraveny a pak vytištěny velmi zdařilé kopie. Ty jsou nyní majetkem Hornického muzea OKD. Bylo rozhodnuto kopie

historických důlních map vystavit pro veřejnost. Využil se termín 18. října loňského roku, kdy Klub přátel Hornického muzea OKD připravil v Ústavu geoniky AV ČR v Ostravě-Porubě populárně vědeckou přednášku „Důlní otřesy v OKR“, kterou přednesl doc. ing. Petr Konečný, CSc. Vystaveno bylo 41 historických map, převážně důlních měř a profilů dolů Karolina, Šalomoun, Hlubina, Louis, Jindřich, Hubert, Jiří, Odra, Anselm, František, Terezie, Hermenegild, Emma, Žofie, Václav, starých polskoostravských dolů, starých petřkovických dolů, Landeku apod. Nejstarší mapa byla z Dolu Ihme v Petřkovicích z roku 1823. Dále byly vystaveny ukázky zápisů z Hlavních horních knih, které jsou uloženy v Zemském archivu v Olomouci, česká verze Císařského patentu k Hornímu zákonu z roku 1854 a kopie dopisu z roku 1843, kterým císařská kancelář uděluje Salomonu Mayerovi Rothschildovi a jeho potomkům souhlas k podnikání (originál je uložen v podnikovém archivu Vítkovic a. s.). Pro lepší orientaci návštěvníků byl k vystaveným exponátům vydán vkusný katalog. Odborný dohled nad uspořádáním výstavy měl člen KPHM ing. Jaroslav Klát.

Na slavnostním zahájení výstavy měli krátké projevy ředitel ÚGN AV ČR doc. ing. Richard Šňupárek, CSc. a ředitel Hornického muzea OKD ing. Miroslav Fojtík. Zahájení se zúčastnilo 67 návštěvníků. Celkem si výstavu za tři dny prohlédlo 281 zájemců, z toho 43 studentů VŠB-TU Ostrava a 70 studentů Střední průmyslové školy stavební. Výstavu si také prohlédli zástupci Nadace Landek, Archivu města Ostravy, Podnikového archivu Vítkovic a. s., DIAMO s. p., EUROGAS, OKD-IMGE, UNIGEO, DPB Paskov, VŠB-TUO, ÚGN AV ČR a řada dalších bývalých technických pracovníků podniků OKR, z nichž mnozí jsou dnes členy Klubu přátel Hornického muzea OKD. Dle reakce návštěvníků se výstava historických důlních map velmi líbila. Svůj podíl na

úspěchu výstavy mělo i velmi příjemné prostředí konferenčního sálu v Ústavu geoniky AV ČR.

Vzhledem k tomu, že kopie důlních map zaujaly řadu odborníků z hornické oblasti, rozhodl ředitel Hornického muzea OKD ing. Miroslav Fojtík vystavit tyto kopie i na oslavách svátku patronky horníků sv. Barbory, které se konaly v muzeu ve dnech 2. až 5. prosince 2005. Přítomní zde měli možnost si prohlédnout získané kopie map a navíc i nejstarší mapu z panství hraběte Wilczka z roku 1768, která dokumentuje nález uhlí na území Polské Ostravy.

Nadace Landek obdržela již přihlášku pro Nadační program 2006, neboť v Moravském zemském archivu v Brně pracovišti Kunštát a v archivu OKD jsou ještě další historické důlní mapy, které je nutno vyhledat, prohlédnout, nechat odborně opravit, skenovat a vytisknout kopie. Sbírka kopií důlních map bude doplněna a pro veřejnost bude k nahlédnutí v Hornickém muzeu OKD v Petřkovicích. Je to jedna z dalších akcí, kterou Hornické muzeum OKD za podpory Nadace Landek připravilo k získávání a zachování hornických památek.

Vítězslav Hettenberger

OSTRAVSKÝ SLOVNÍK

ceres - pokrmový tuk

cezak - cedník

cihlička - žehlička, slovo vzniklo zřejmě z pocitu tíhy při žehlení, protože staré žehličky byly těžké a nahnívaly se na „blotě“, protože nebyly na el. proud

cisarka - státní silnice

cofnut - couvnout, ustoupit. „Coflo mě od smradu“ ustoupil jsem před nelibým zápachem

coluvka - deska o tloušťce jednoho palce

corek - dřevěná příhrada pro dobytek, též kousek půdy

cugoř - horník, obsluhující důlní lokomotivu. Z něm. „zug“ vlak.

cukel - dřevák, z němčiny

culag - příplatek, z něm.

cumel - dudlík

cvibak - bábovka z třeného těsta, německého původu

cvinga - prstenec na spojování lan, šroubení

cvikat - cvakat

cvikat u dupy - mít zlé tušení nebo obavy. „Měl sem strach, že bych moh cvikat desitku kulatinu“...

cybant - objímka, z něm. „ziehband“

cycek - ňadro, prs

cyferšpijon - účetní

cyganit - lhát, zde se odráží nedobrá zkušenost s jistým etnikem

cygorka - náhražka kávy, cikorka

cycha - povlečení

cykoč - elektrický vypínač

cymbal - blbec, asi poostravštělé slovo „cimbál“, což je předmět značně neforemný a neskladný

cymerhajer - dělník na šachtě, pracující na výdřevě, dřevíč. Zřetelně z německého „zimmerhauer“. Na Karvinsku též „cymrunkař“.

cynšňura - zápalnice, z něm. „zündschnurr“

cyp - mužský pohlavní orgán, v hornickém slangu havíř-nemotora. Velmi frekventované slovo v hovorové mluvě, kde slouží jako přirovnání v okamžiku, kdy se těžko hledá vhodný výraz. Příklady: „Žyma jak cyp“ velký mráz. „Bylo tam vody do cypa“ v řece byla vysoká hladina.

cypaty - pitomý, nevhodný

cypovina - blbost, hloupost. „Na cypoviny tě užije“ myslíš jenom na blbosti. Podobně „On je ředitel přes cypoviny“ člověk, který má smysl pro humor a baví se životem.

Č

čabrat - plýtvat vodou, máchat se ve vodě

čapnut (se) - dřepnout (si)

čelba - místo na šachtě, kde se dobývá uhlí, také se tak říká celému pracovišti

čemu - proč

čepani - nádobí

četyni - jehličí, původu patrně lašského

čiko - oharek cigarety, asi ze španělštiny, kde znamená „malý“

čítat - číst

čňolka - řemen, pásek

čobol - Slovák, podnět dal výborný fotbalista Baníku Ostrava Jozef Határ, Slovák, který často chodil za rozhodčími s otázkou „Čo bolo, čo bolo?“ Hrál v Baníku v 70. letech 20. století.

čopka - čepice

čoska - lehká tesařská sekera

čulina - pohlavní orgán

čupět - dřepět

čurbel - vrabec, asi z českého „čurbes“, tedy hluku, který vrabci soustavně produkují

D

dach - střecha (z něm.)

dajny - přející, nesobecký, ochotný se rozdělit

ďabelstvo - čertovina

dechula - dechovka

dědiňor - vesničan

dekel - víko, něm. původu

deptat zelí - šlapat zelí

deputat - naturální příděl

deska - prkno

dlabat - dlabat, ale též ignorovat „ja tě dlabu“ kašlu na tebe, „dlabu na to“ nezajímá mě to

dlažka - podlaha

dlubat - šťourat, „dlubal se v uchu, v celině“... Vyjadřuje jakousi nedokonavost, jakoby na výsledku příliš nezáleželo.

děvucha - dívka, děvče

deprem - teprve

dodom - domů. Píše i vyslovuje se dohromady, je to rychlejší.

do kostu - na stravu. „Bracha nam přide do kostu“ budeme živit i bratra.

dokupy - dohromady, společně

domaknut se - dozvědět se. „Stara se domakla, že...“ průser, vysoké nebezpečnosti v manželství

Dombas - název pro Novou huť. Podobnost s Donbasem („Doněckij bassejn“) je evidentní, ale „m“ se lépe hodí i vyslovuje (podobně „bombon“)

drabina - žebřík

drapnut - chytit, výborně vyjadřuje pohyb, jímž něco chytáme

dratban - lanová dráha na dole, z něm. „drahtbahn“

drauf - vpřed

drepsit - šlapat

drobajzg - drobné uhlí, z polštiny

drobňoky - drobné peníze i drobné brambory

dřevjanica - dřevěnice, též dřevjanka

dřevjany - dřevěný

dřevjař - havíř, který hospodaří s dřevem v porubu, dováží dříví na předek

dřyst - kec, plk. „Dřysty lapy“ jsou to hloupé kecy.

dřystat - kecat, plácát. „udřystany“ ukecaný

dřyzga - tříška

dudy - suché z nosu

dupa - zadek, prdel

dupat, dupčit - souložit, „odupat kohosi“ podvést, ošidit, „vydupat s kymsi“ vyvést někomu něco

dupačka - soulož

dupcinger - milenec (hanlivě)

duperele - zbytečnosti, drobnosti. „Ale, to su enem také duperele“ jsou to jen nepodstatné maličkosti.

durchšlak - průbojník, jasný německý původ („durchschlag“)

ďub - zobák

ďura - díra, otvor

Dům umění - postaven v roce 1926 mecenášem Jurečkou

dverka - dvířka

dy - vždyť

dymnut - praštit. „Ja ti dymnu, až zazpivaš hymnu“.

dynko - víko, poklička

dyť - vždyť

dyza - zařízení na rozptylování vzduchu ve větračce, z něm. „düse“

džusbery - krátký sestřih vlasů, nazvaný podle kanadského hokejisty Dewsburyho, který hrál v Československu na MS 1959 v Praze a Ostravě.

VÝROČÍ NEJSTARŠÍ ELEKTRÁRNY NA OSTRAVSKU

Málokdo ví, že v loňském roce uplynulo 110 let od vybudování první elektrárny na Ostravsku. Již v roce 1895 začala urychleně obec Polská Ostrava budovat pro zásobování pitnou vodou vodovod. Voda měla být přivedena samospádem z lesa Důlňáku z pomezí Bartovic a Vratimova. Měla přitékat do zemního vodojemu, který se budoval v blízkosti budoucí elektrárny v tehdejší obci Zámostí. Odtud se měla pitná voda přečerpávat do vodojemu na Hladnově a rozvádět pro obyvatelstvo, průmyslové podniky, drobné živnostníky apod. Kvalitu pitné vody hodnotili tehdejší odborníci velmi dobře.

K přečerpávání pitné vody na Hladnov se původně počítalo s použitím parního stroje. Obecní rada však rozhodla, že bude k tomuto účelu postavena elektrárna, která navíc bude vyrábět elektřinu pro osvětlování domácností, ulic, různých dílen, obchodů, hospod apod. Povolení ke stavbě elektrárny bylo uděleno Slezskou zemskou správou dne 28. října 1895. Strojní vybavení elektrárny kotle a rychloběžné parní stroje - byly vyrobeny v Adamovských strojárnách. Parní stroje byly spojeny s dynamy, která vyráběla stejnosměrný proud 2 x 150 voltů. V budově elektrárny bylo pět místností a dominantu celého komplexu tvořil 35 metrů vysoký komín.

Elektrická energie byla využita pro pohon pístového čerpadla k přečerpání vody, později i pro tramvajovou linku, která vedla do Michálkovic (1911). Když byla elektrárna rozšířena o další kotel a parní stroj o výkonu 200 HP, napájela i tramvajovou

trať do Hrušova (1914). Na dalším rozvoji a modernizaci elektrárny se podílela i známá Křižíkova továrna z Prahy.

Původně bylo připojeno jen 80 odběratelů s dvaceti a později padesáti elektromotory. Elektřina byla dodávána i pro jámu Terezii, kde zásobovala zámečnickou dílnu, kovárnu a osvětlení povrchu obloukovými lampami. Později byla elektřina dodávána i pro koksovnu Trojice.

Druhá elektrárna na Ostravsku byla postavena v roce 1914 na koksovně Karolina a transformační stanice na jámě Terezii. V elektrárně na Polské Ostravě byl zrušen parní pohon a další strojní zařízení bylo demontováno a prodáno. Z elektrárny se stala usměrňovací stanice a po roce 1931 transformační stanice. Ve válečném období v roce 1941 byla sloučena s podnikem v Radvanicích a dodávala elektřinu 4 357 odběratelům. Elektrická síť byla nakonec propojena se sítí v Moravské Ostravě. Po druhé světové válce byla snaha zařízení udržet, ale pro technickou zastaralost byla elektrárna zrušena.

V současné době je v části historické budovy restaurace Radegast.

Karel Slíva

ZA HORNICKÝMI TRADICEMI DO PODKRKONOŠÍ A KLADSKA

KPHM OKD v Petřkovicích s pobočkami v Petřvaldě a Karvině uspořádal 25. a 26. října 2005 zájezd za hornickými tradicemi do východních Čech a Polska. Ve Rtyni v Podkrkonoší nás přivítal náš přítel Ing. Jan Kábrt, který nám celý program nejen připravil, ale také nás celé dva dny doprovázel. Tam jsme si prohlédli muzeum, které bylo založeno v roce 1936 a od roku 1975 sídlí v budově bývalé rychetské mašale. Muzeum má tři expozice: etnografickou, o selských bouřích v roce 1775 a největší expozici podkrkonošského hornictví.

Na další pouti do Malých Svatoňovic nás doprovázel pan Václav Jirásek. Tam se nás ujala paní Eva Hylmanová, bývalá učitelka v Karvině a provedla nás muzeem bratří Čapků. Na další cestě jsem se krátce zastavil v Trutnově, kde jsme obdivovali původní zachovalé náměstí, nyní ovšem s novými, krásně zbarvenými fasádami a podloubím, které celé náměstí lemuje a kde ani v největším dešti nezmoknete. V Žacléři, v místě našeho noclehu, jsme si s přáteli o tradičním hornickém večeru zazpívali.

Do žacléřského muzea nás uvedli pánové tajemník Václav Musil a ředitel muzea Daniel Mach. Uhlí zde bylo nalezeno v roce 1570 opatem Tobiášem, představeným kláštera v dnešním Krzesowie (Grüssau) a dolovalo se tu až do roku 1992. Expozice má čtyři oddělení: historické, oddělení osobností, hornické s modelem průřezu kamenouhelným dolem a oddělení národopisné s 250 exponáty ze života minulých generací.

Na polské straně jsme navštívili perlu Dolního Slezska Krzesow s bazilikou Matky

Boží Laskavé, minuli jsme Broumov a dorazili do Nové Rudy. Na zdejší uhelné šachtě jsme absolvovali podzemní turistickou trasu. Štola je vybavena kompletním dobývacím a dopravním zařízením. Naši cestu v temnotě za svitu hornických lamp zpestřoval permoník, který ze zákoutí s hlomozem napadal hlavně ženy a radoval se z jejich zděšených výkřiků. Nakonec každou pomazal kouskem uhlí. Žena s lopatou u pásu nám připomenula jejich práci v podzemí. Dověděli jsme se, že ženy byly dost často přiváděny do jiného stavu a ve tmě bylo těžké rozpoznat otce. Společnost, provozující důl, musela pak takto postiženým havířkám platit na dítě až do ukončení jeho školní docházky. To bylo příliš drahé a tak byla práce žen v podzemí zákonem zrušena. K východu ze šachty jsme se svezli vláčkem se skutečnou důlní lokomotivou a vagónky.

Polsko jsme opustili přes Kladsko a Glucholazy – naši poslední zastávkou byl Zlaté Hory. Zde jsme se seznámili s novou expozicí – mlýnem na drcení rudy, rýžováním zlata a také s krásným prostředím Jeseníků. Škoda, že v některé štole zde není zřízeno hornické muzeum.

Všichni účastníci zájezdu byli nadmíru spokojeni a sluší se poděkovat za krásné zážitky všem organizátorům: starostům měst v Podkrkonoší, správcům a ředitelům muzeí, majitelům firmy Gemec Ing. Zdeňku Adamcovi, přednostovi OBÚ v Trutnově Ing. Josefu Drncovi, Ing. André Mikschovi z Palivového kombinátu v Ústí nad Labem, majitelce muzea v Nowe Rudě paní Barbaře Korbas i průvodci Hornického muzea ve Zlatých Horách.

Ing. Jaroslav Minka

PRAVDA I POVĚSTI O LANDEKU

Téměř všichni jsme se již setkali s kratochvilnými kalendáři, které se vydávaly pro potěšení čtenářů. Byly v nich kromě kalendária i poučné články, básně, písně, různé důležité informace, povídky, historky, pověsti a další zajímavosti. Našli jsme „Kratochvilný kalendář historický“ z roku 1995, který vydala akciová společnost Moravskoslezský den. Zaujal nás článek o Landeku, který je přetištěn z „Těšínského kalendáře“ z roku 1936. Vzhledem k tomu, že náš Klub přátel Hornického muzea OKD má k Landeku a jeho areálu blízko, předkládáme článek v původním znění našim čtenářům.

„Jisto je podle bádání, že v našem kraji v letech 500, 600, 700 a 800 po Kristu žili Slované. Dále je rovněž nesporno, že asi r. 880, tj. za času sv. Cyrila a Methoda, měli Češi 15, Moravané 21 a Holasovsko (později Opavsko a Slezsko) 5 měst. Z těchto 5 měst jsou známy dnes Landek, který zastíňoval tehdy Mor. Ostravu a pak Hradec a Holasovice, jež byly větší a slavnější než dnešní Opava. Dnes Landek (Petřkovice), Hradec a Holasovice jsou vesnicemi.

Petřkovice či vlastně hrad Landek, či ještě lépe Vrch Masarykův (dnes má se aspoň tak zvatí) je znám už z nejstaršího dílčího listu ze dne 2. srpna 1297, dále z listiny z r. 1303 a ze zachovalých zápisů z r. 1349. Je tedy jisto, že hrad Landek stál tu

již v polovici 13. století jako hlava kraje, město. Dle listiny knížete Kazimíra z r. 1518 byl tehdy hrad Landek již zpustlý. Již v dobách předhistorických bývala asi na Landeku umělá pevnost, jak dokazují zde vykopané zbraně, nástroje a popelnice.

Hoj, býval kdys Landek jiným chlapíkem nežli je dnes, ačkoliv ve stínu jeho leží nyní šachet dvě, jáma „Anselm“ a „Oskar“ a na vršku jeho místo hradu krásná vila a velická výletní restaurace Pěchova s krásným rozhledem na obě Ostravy, celý revír ostravsko-karvinský a na věnec Beskyd.

Byla však léta, kdy urození i méně urození smrtelníci museli se přes Odru brodit pěšky i koňmo.

Z dílčího listu z 2. srpna 1297 vychází najevo, že olomoucký biskup Dědřich měl téhož roku důležité jednání s knížetem Mečislavem Těšínským o úpravu hranic mezi zbožím biskupským a knížectvím Těšínským, neboť řeka Ostravice, jako horská bystřina tuze často měnila řečiště, ubírajíc hned biskupovi, hned knížeti pozemků. Kvůli tomu se sešel biskup a kníže Mečislav s přáteli do Mor. Ostravy. Na schůzce bylo ustanoveno, aby od hradu Landeku, stojícího na levém břehu Odry, byla Ostravice celým tokem až do hranic uherských řekou pohraniční a aby tam, kde řeka změnila tok, aby pořízení „hraniční kopce“. Jako svědci byli u jednání přítomni: osvětimský kastelán Mikuláš, těšínský kastelán Jan a pak Heřman, příjímím Späher, kastelán polskoostravský.

Proti hradu polskoostravskému stálo město Mor. Ostrava a hrad Landek. Pod hradem Landekem vedla obchodní cesta opavsko-krakovská, která okolo Převozu, dnešního Přívozu a Mor. Ostravy pod hradem polsko-ostravským (Slezskou Ostravou) vcházela pak na území polské čili Těšínské.

Poněvadž nebylo pod Landekem mostu přes Odru ani pod hradem polskoostravským přes Ostravici, převáželi kupecké vozy převozníci, odkud je jméno dnešní části Velké Ostravy-Přívozu. Obchod a frekvence na této obchodní cestě byl veliký, jelikož se tudy dovážela sůl z Bochně.

Odměna za převoz byla dobrovolná. Teprve 1. prosince 1864 zaveden byl za převoz přes Odru u Petřkovic jednotný tarif. Za převoz člunem vybíraly se dva feniky, byla-li Odra zamrzlá a chodilo se po ledě, musel každý chodec zaplatiti jeden feník. O nějaký rok později byla vystavěna krajská silnice z Hlučína do Petřkovic na Mor. Ostravu, aby bylo docíleno lepšího spojení s ostravskými doly. 1. prosince 1869 bylo zavedeno u sv. Jana pod Landekem vybírání cla. V roce 1877 byla povolena slezským zemským výborem pruským stavba mostu přes Odru, kterýžto most sloužil tu provozu až téměř do konce roku 1929, kdy vznikl tu elegantní, moderní a lehký most železný přičiněním československých úřadů.

Hrad na vrchu Masarykově (Landeku od Landesecke, kout, kde se stýkaly tři země, státy) stával na straně vrchu nad Koblovem, 280 m vysoko nad hladinou moře, při ústí řeky Ostravice do Odry. Hrad byl čtyřhranný a měl v každém rohu jednu věž, byl obehán valy a příkopy.

Co nedokončil zub času, to dokázala lidská ruka v letech 1820-30, kdy sedláci z Koblova a ze Šilheřovic museli odvážet materiál z rozebíraných základů hradu. Ze zbytku zapadlého hradu bylo vystavěno tehdy fojtství v Koblově a jiné chalupy.

K zaniklému hradu se pojí i spousta pověstí, z nichž některé zaznamenal již farář z Hošťálkovic Jan Kaluža, dále známý folklorista Jan Vyhlídal, I. K. Bukovanský a jiní.

Nuže poslechněte si některé ze zajímavých pověstí o Landeku:

Mlynář Šmuk z Hrušova zabloudil kdysi na procházce v hustém vrbovím na břehu Odry, táhnoucím se až k ústí řeky Ostravice do Odry. Čím více se snažil vyplést z vrbin, tím více se do nich zapléтал, až ho tak zastihla noc.

Pojednou něco za ním haraší, a hle, za ním na koni černá ženská postava! „Můžeš pořádně zbohatnouti, chlopku,“ dí zjev k mlynáři, „pakliže mne vysvobodíš, neboť jsem paní Landeku!“

Za tím účelem měl přijít na určité místo hradních rozvalin, ale nesměl se dát vůbec ničím a nikým zastrašiti. Mlynář slíbil, že ji vysvobodí a dostal se šťastně asi k půlnoci domů...

V ustanovenou hodinu ubíral se mlynář k rozvalinám hradu a udatně zde vytrval, ačkoliv všelijaké příšerné obludy hrozily ho pohltni. Když však konečně na ohnivém kanci přijížděla hradní paní a z úst jí vyskakovali ohniví hadové, pozbyl mlynář náhle odvahy a vzal do zaječích. Najednou zaslechl prchající za sebou žalostné sténání a výkřiky zakleté paní: „Běda mi, běda! Nyní jsem na věky zakletá. Ty, jedině ty, mohl jsi mne zachrániti!“

Konec této pověsti líčen jest jinde takto: Hraběnka prý přijížděla na ohavném ohnivém draku. Jiná pověst praví, že paní hradu držela v zubech svazek klíčů. Když začal mlynář utíkat, hodila paní po něm klíči a zasáhla ho na noze tak, že zůstala mu na ní po celý jeho život černá skvrna. Klíče samy se propadly a nebylo lze je nalézt.

Ajinou ještě pověst zachoval nám farář Kaluža:

Když ještě na vrchu stál hrad, šel nějaký muž na Květnou neděli, když po kostelích se právě četlo utrpení Kristovo, na vrch Masarykův, tedy Landek, ku hradu. Najednou uslyšel z nějaké komůrky silně se již rozpadávajícího hradu zvlášť silné zvuky. A ejhle! Dveře jedné komůrky se otevírají a z nich vybíhá obrovský, jako sníh bělounek pes, držící v tlamě svazek klíčů. Vyděšený muž se dal na útěk, ale pes mu byl pořád v patách volaje: „Neboj se mne, neutíkej, nic ti nezrobím! Počkej a vem si klíče k pokladům landeckého hradu!“ Leč vystrašený chlop ubíhal stále dál a rychleji. Kdyby byl býval vzal psovi z tlamy ony klíče, stával by tu hrad ještě dnes a chlop by se stal bohatcem.

Lid v okolí Landeku vypravuje si též tuto zkazku: „Když se čtou v kostele v Ludgeřovicích pašije, objevuje se na vrchu Masarykově, Landeku, kanec s jedním velkým klíčem v tlamě. Tento klíč otvírá veškeré místnosti propadlého hradu. Někdo se musí jenom pokusiti vyrvati kancovi onen klíč v době, když se v kostele čtou pašije, někteří tvrdí v Ludgeřovicích, jiní prý v Hrušově. Komu se to nezdaří, toho kanec prý roztrhá a úplně sežere!“

Jednou, když už hrad Landek dávno ležel v sutinách, pásli na vrchu Landeku pasteveci stáda.

Nejmłodšímu z pastýřů, který byl velice hodný a živil ze skromného výdělku drahou maťičku, ztratila se ze stáda jedna ovečka. Chudák, půl dne ji hledal marně.

Marně plakal a naříkal, ovečka byla pryč. Pojednou zaslechne z křovisek tlumené bečení. Vzrušeně běží k tomu místu, prodírá se křovím, avšak ovečky nikde. V tom opět slyší ovečku odkudsi bečeti a hoch již ví, kde asi ovečka je. A opravdu! Tamhle u polozasypaného vchodu do rozsáhlých místností zapadlého hradu jest jistě jeho ovečka. Do této díry se utíkal vždy lid z okolí hradu v dobách zlých. Teď však již asi dlouhá a dlouhá léta noha lidská sem nevkročila, protože tu prý straší a sídlí zlí duchové, hlídající propadlé poklady. Ovečka mu jistě spadla do té díry. Ovčáček měl dost strachu, ale málo platno, bez ovečky přece domů nesměl.

Dodal si odvahy a vstoupil do polozavaleného vchodu do podzemí. Div však neoslepl. To bylo lesku a třpytu! Ve dvou řadách tu stály bedny zlata, stříbra a diamantů. Chlapci se zdálo, že se ocitl v říši pohádek. Tu slyší odkudsi z koutku tichoučký hlásek: „Naber si zde z těch věcí dle libosti, co do klobouku vejde, ale pospěš si, neboť za chvíli se propadne zlato do země a otvor se hned zasype!“

Tak promluvila k chlapci ovečka. Hoch poslechl. Honem naplnil klobouk i kapsy a přehodiv si ovečku přes bedra, šťastně se dostal na povrch. Když ostatní chlapci pasáci od druha zvěděli, kde nabral tolik pokladů, spustili se honem všichni do podzemní díry. Sotvaže tam vlezli, spatřil náš hodný ovčáček, jak podzemní vchod se s rachotem zavírá a zasypává jeho nešťastné kamarády navždy.

Moderní formu má tahleto pověst. Poslední pán hradu Landeku nerad platil daně. Pokaždé, když císařští vojáci je přišli vybírat, pána nebylo doma. Jeho jediná dcera řekla jednou vojákům, aby přišli někdy v poledne, ihned po dvanácté hodině, to že jejího otce doma zastihnou. Strážím hradu nakázala dcera pána hradu, aby daly tenkrát nějaké znamení, že kdo do hradu vchází.

A tak se též druhého dne stalo. Sotvaže lakomec a sobec, hradní pán, zahlédl císařské vojáky, popadl zlatý stůl, na němž právě obědval a hop s ním do studně uprostřed dvora. V tom okamžiku se propadl též celý hrad a s ním všechny jeho poklady. Dcera majitele hradu byla zakletá a od té doby se zjevuje vždy v pašijovou neděli na ohnivě svini na tom místě, kde kdysi stával hrad. Kdo chytí ohnivý klíč, který mu zakletá hodí, zachrání ji tím a vysvobodí všechny ostatní v hradě zakleté a sám se stane velkým boháčem.

Opět jiná pověst nám vykládá: Na vrchu Masarykově stával za starých časů hrad Landek na obranu proti polskému hradu na nynější Slezské Ostravě. Za jedné vojny mezi Landekem a tehdejším hradem Polskou Ostravou, ostřelovala tato těžkými houfnicemi Landek tak, že ho úplně roztřílela. Pán Landeku byl v jedné bitvě zabit a paní z rozrušení skočila prý do velmi hluboké studně. Zříceniny hradu čím dál tím více zapadaly do země.

Jednomu starému člověku se zjevovala nějakou dobu stále ve snu ona paní hradu, která skočila do studně, vybízejíc ho, aby řekl lidem, aby šli do hradních zřícenin, vzali s sebou růženec a svícenou vodu, aby se dále ve zříceninách potichu modlili, ale ani jednou se neohlédli a kromě modliteb nic jiného nemluvili. Jsou prý tam uschovány poklady obrovské ceny, a to tři velikánské kádě: v jedné peníze, ve druhé zlato, ve třetí drahokamy a šperky.

Tak se vydali jednoho dne na hrad čtyři chlapi z Ludgeřovic. Kolem sebe udělali

svěcenou křídou kruh, který vykropili svěcenou vodou. Do prostředku kruhu postavili stůl tiše se modlíce... Naráz z ničeho nic objeví se tři chlapi s kosami na ramenou, s klubíkem a ocelkou za opaskem. Chlapi za stolem modlili se tiše dále, i tehdy, když ti tři začali najednou brousit kosy. Pojednou se otázke jeden z těch tří druhů: „Tuž, keho z nich vememe zpředu?“ (Tož, koho z nich vezmeme nejdříve?). Druhý praví: „Teho v tej červenej vešť!“

Ti tři chtěli začít našim čtyřem Ludgeřanům kositi pod nohama. V tom jeden ze strachu, mysle asi, že už má nohy pryč, vykřikl. Zjevení tří mužů hned zmizelo a Ludgeřané, pod jejichž farnost Landek dodnes spadá, se k pokladům nedostali.

Leč naši chlapi byli z tvrdého dřeva a pustili se ještě jednou na zbořeníště. Zase se posadili ve svěceném kruhu kolem stolu, očekávající, co se zase asi bude dít. Náhle spustí odkudsi ze země hudba (radia tehdy ještě nebylo) a ze země začne vyjíždět jeden chlop za druhým, ale jak? Jeden na koze, druhý na psu, třetí na koni, čtvrtý na krávě, pátý na kočce, šestý na svini a jiní na jiných a jiných zvířatech. Byla jich již taková řada, že prvních jezdců ani vidět již nebylo, když tu ostatní (poslední) jel zvolna za všemi na beranu a k těm čtyřem u stolu zvolal: „Však já jich ještě dohoním!“ Tu jeden z překvapených Ludgeřanů zapomněl, že nemá mluvit, křikl: „Starého djabla doženeš a ni tych tam!“

A zase všechno náhle zmizelo a Ludgeřané opět nedostali poklady. Jistě jich také už nikdo na světě nedostane, protože se každý dnes bojí pokladů si vydobyti.

Leč slyšte ještě jednu.

Před několika lety se narodilo v jedné rodině v Koblově dítě. Přišli kmotři a šli nově narozeného synka pokřtiti do chrámu Páně sv. Mikuláše v Ludgeřovicích, kam i Koblov je přifařen. Šli právě s dítětem pod hradem Landekem na vrchu Masarykově a právě tam na té straně bylo dosti velké jezero. Jak šli kmotři s děckem kolem toho jezera, volá kdosi z vody: „Kaj iděš, Hala?“ Děcko z peřinky v odpověď křičí: „Posvěčič jaja (vejce) do Mikolaja!“ Kmotři s hrůzou poznali, že nesou ke křtu „podhaza“ (podhodka) a tož bez dlouhého rozmyšlení bác! s ním do jezera hastrmanovi, a dobře зробili...!

I různí čaroději a zloději sídlili pryč a sídlí v útrokách Landeku, vrchu Masarykově. A vypudit je stěží...!

I my víme o jednom černokněžníkovi, který na vrchu Masarykově a v jeho okolí sídlí ve skrytu: Je to zlý duch prušácký a falešného němectví, otročících Moravců! A toho že bychom vypudit nedokázali a víte jak?! Žádné německé školy ani privatunterricht do českých obcí hlučínských pod Landekem, pryč s německými spolky Moravců z ryze českých obcí a zlý duch unikne sám, takže zůstanou tu jen dobří „Zdařbuši“ a tomu ZdařBůh!“

Uvedeno v původním znění podle článku Františka Černého otištěného v „Kratochvilném kalendáři“ 1995, který vydala a. s. Moravskoslezský den.

Vítězslav Hettenberger

PŘIPRAVENÉ PŘEDNÁŠKY

Klub přátel Hornického muzea OKD zajišťuje pro pravidelná měsíční setkání svých členů populární přednášky, které se týkají hornictví, geologie, důlní mechanizace, ekologie, hornické historie apod. Přednášky jsou, kromě července a srpna, vždy první úterý v měsíci v 15 hodin v Hornickém muzeu OKD v Petřkovicích.

Pro první pololetí roku 2006 je předběžný program přednášek následující: na únor je připravena přednáška prof. Jiřího Grygárka „Historie a vývoj těžby rud ve Zlatohorském revíru“. V březnu se uskuteční odložená přednáška náměstka s. p. DIAMO Ing. Radomíra Tabáška „Péče o hornické památky“.

Na 4. dubna je připravena výroční členská schůze, na které se zhodnotí činnost KPHM za rok 2005 a přednese a schválí plán činnosti na rok 2006.

Na květen se snažíme zajistit zástupce České policie, který by hovořil ke kriminalitě v Moravskoslezském kraji. Na červen je zajištěna přednáška o paleontologii, kterou přednese prof. Ing. Zdeněk Vašíček, CSc. z VŠB-TUO.

Pro druhé pololetí 2006 se program přednášek připravuje a bude oslovena řada předních pracovníků OKR, VŠB-TUO, Ostravské univerzity, Akademie věd, ČBÚ, OBÚ apod., aby byla zajištěna co nejvyšší úroveň. Nutno uvést, že dosavadní zájem o přednášky je mimořádný a pravidelně se sejde 60 až 70 posluchačů nejen z řad bývalých pracovníků podniků OKR, ale i dalších zájemců. A zajímavé jsou také neformální diskuse, které se konají po přednáškách v restauraci Harenda.

Vítězslav Hettenberger

NEPOTŘEBNÉ HORNICKÉ KROJE

Klub přátel Hornického muzea OKD se obrací na všechny bývalé pracovníky dolů a dalších podniků OKR, případně na jejich rodinné příslušníky, kteří mají doma nepotřebné hornické kroje. Pokud tyto kroje již nepoužívají, mohou je věnovat Hornickému muzeu OKD, které je využije pro slavnostní příležitosti. Kroje je možno odevzdat přímo v Hornickém muzeu OKD v Petřkovicích. Také je možno sdělit adresu, případně telefonní číslo jiných majitelů hornických krojů, aby je KPHM mohl požádat o darování krojů.

Výbor KPHM

Uzávěrka příspěvků do Hornického zpravodaje II/2006 je 15. března 2006

Vyzýváme členy, kteří jsou ochotni uspořádat přednášku na zajímavé téma, aby podali nabídku výboru KPHM OKD

Klub přátel Hornického muzea OKD

si Vás dovoluje pozvat na pravidelné přednášky v I. čtvrtletí 2006

Ostrava - Petřkovice:

CVII. KLUBOVOU BESEDU

V úterý 7.2.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Prof. Ing. Jiří Grygárek, Csc.

Historie a vývoj těžby rud ve Zlatohorském revíru

CVIII. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 7.3.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Ing. Radomír Tabášek: Péče o hornické památky

CIX. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 4.4.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Výroční členská schůze KPHM OKD

Na všech akcích tradiční občerstvení

Výbor KP HM OKD

Pobočka Petřvald:

12. 1. 2006 Prof. Ing. Jiří Grygárek, Csc. - Vývoj dobývání zlatorudných nerostů v MS kraji

9. 2. 2006 Ing. Karel Hortvík, PhD. - Mezinárodní důlně měřický kongres v Číně

9. 3. 2006 Mgr. Rodan Broskevič - Hornické muzejnictví

13. 4. 2006 Nové metody v úpravnictví

Besedy se konají v Kulturním domě Petřvald vždy v 15.00 hodin

Pobočka Karviná:

1.2006 Prof. Ing. Jindřich Bilan, Csc. - Důlní neštěstí na Dole Františka na sklonku 19. století - 2. část

2.2006 Historie hornictví v Karviné, návštěva archivu v Karviné

3.2006 Ing. Takla (předběžně projednáno) - Počátky a vývoj boje proti ořesům v OKR

4.2006 Výroční členská schůze v Hornickém muzeu

Přednášky se konají v prostorách Revírní bratrské pokladny vždy v 15.00 hodin

Pobočka Kladno: Program besed nebyl dodán

Naši kolektivní členové významní pomocníci v naší práci

OKD, OKK, a.s.

OKD, Rekultivace, a.s.

Kladenské doly, o.z.

akciová společnost

PILA-SALMA
akciová společnost

Ostrava - Radvanice

OKD, a.s. Správa majetku, v.o.j.

S.T.O.
GEOGRAFICKÉ SYSTÉMY | PROJEKCE

akciová společnost

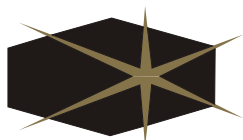

Baňské projekty
Ostrava, a.s.

CELOZIVOTNÍHO
INSTITUT VZDĚLÁVÁNÍ
HAVÍŘOV
o.p.s.

Na vydávání se podílí

KARBON INVEST

